

LŐRINC

Sorompó állítja meg az érkezőt, akár csak a középkori helységek vármhatárainál. De ez a sorompó nem várost, csak egy elaggott sárpárt őriz, a lajostizsei vasútként emlegetett vonal pestlőrinci szakaszát. Naponta fél-száz vonat kocog itt el, ugyanannyiszor megtorpan négy-tíz percre a Szolnok felé igyekvő járműforgalom, rostokol a sorompó előtt a Pestre indult villamos és autóbusz. Különösen hajnali fél öt és reggel negyed nyolc között gyakori ez a várakoztatás. Így a belső kerületekben dolgozó több tízezer lőrincinek évente sok tízezer órája porlik el... Jelkép is a sorompó: mintha azt mondaná sajátos mozgásával — ami ez után kezdődik, az más, mint Kispest gyárfüsttel bebalzsamozott városképe és más, mint a Kosztolányi megénekelte fákra már alig emlékező pesti Üllői út... Ez Lőrinc, ahol az ember télen is a májusi utcák orgonailatára emlékszik.

TELEPEK KERÜLETE

A mai Lőrincnek nincs önálló statisztikája. Pestimrével, a nálánál összehasonlíthatatlanul kisebb helységgel összevonva alakították ki belőle a főváros tizennyolcadik kerületét, melynek területe harminckilenc

négyzetkilométer, lakosainak száma pedig mintegy százezer. E százezer lakosból csupán tizenkétezer foglalkoztat a kerület ipara. Tehát ha le-számítjuk a helyben tevékenykedő pedagógusokat, államigazgatási embereket, közlekedési, egészségügyi és kereskedelmi dolgozókat, Lőrincről annyian járnak el kenyér után Budapest más kerületeibe, mint ahányan egy közepes megyeszékhely munkahelyeit betöltik.

Ezt a lőrinci városkép is sejteti. A néhol tíz-tizenhárom kilométer átmérőjű település négyötödét lazán beépített kertes családi házak, villák népesítik be. A pestimrei házakkal együtt Lőrincen összesen tizenkilencezer lakóépületet tartanak nyilván s a lakások száma (ebben az új lakótelepek mammut házainak adatai is benne foglaltatnak) mindössze huszonkilencezer. Tehát a legtöbb ház egyetlen lakás...

S ha már leírtam a szót: *telep*, hadd jegyezzem meg, hogy nem tudok hazánkban meg egy közigazgatási egységről, melyet annyi telepre tagolt volna a betelepülés üteme, mint Pestlőrincet. Rendessy, Lipták, Madarász, Szemere, Erzsébet, Béla és még egy tucat telepnév utal többnyire a múlt-ra, amikor parcellázások új meg új nekibuzdulásai rajzolták ki Lőrinc huszadik századi térképét.

Erről a múltról személyes emlékeim is vannak, gyermek- és fiatalember korom jó néhány évét Lőrincen élttem le. Ha behunyom a szemem, a Szarvas csárda téri nagy mozi helyén, a kerület központjában, még látom a hosszú cselédházat, látom a lőrinci csordát, melynek Hullár Mihály volt a pásztora... Hallom Pálcsó bácsinak, az utolsó lőrinci kisbírónak a hangját, amint hatásos dob-szólo után kellő emelkedettséggel szavalni kezdi a község hirdetményeit... Emlékszem egy szőke kisleányra, aki póni vontatta mesefogaton közlekedett; Lőrinc leggazdagabb emberének, a kastélyban élő Szemere Istvánnak, a szerencsét zöld gyepen és zöld asztalon egyaránt magához búvó Szemere Miklós örökösének gyermeke volt... Föltűnik emlékezetemben egy vállas hentesinas, aki Danninger úr hentesüzletébe vitte könnyedén a féldisznókat; Deák Ferenc volt ő, akit később a magyar labdarúgó pályák gólkirályaként ismert meg a sportvilág... Visszapillantok Ódicsre, a sápadt kisfiúra, akiből, mint hírlík, Kondor Béla néven a magyar grafika megújító mágusa vált... Néha panamákról hal-lottam, s e panamák — számomra fölfoghatatlan módon — nem arany-hoz kapcsolódtak, hanem a helység alatt húzódó gazdag kavicsréteghez. A bennfentesek ugyanis krajcárokért megvásárolták a földet, kavicsbányát tártak föl benne, majd százszoros áron adták tovább az ingatlant... Hallgattam annak idején egy borissza lakatosmester élve történt fölravatalozásáról, majd ugyanazon férfiúnak komédiába illő ébre-

déséről... Bámultam Lőrinc utcáin az akkor még ifjú poéta, de már híres Mátyás Ferencet... Eszembe jut, hogy egy osztálytársam a család pénzén megjelentette saját verseit, mivel már tizenhat éves volt, és még mindig nem volt kötete... És hogy a kerület hivatalos történetéhez is kapcsolódjék mondandóm, a véletlen bemutatott bennünket egymásnak e riport során Tomori Jenővel, aki hatvanhét esztendő, nyugdíjas pék és egy történelmi fontosságú esemény tanújának tekinti önmagát.

SORTÚZ A VENDÉGLŐNÉL

Ha igazolható, amit elmondott, akkor az némileg helyesbíti a Steinmetz kapitány tragikus sorsáról eddig kialakult ismereteinket. Tomori Jenő ugyanis azt állítja: két héttel Lőrinc felszabadulása előtt Üllőn tartózkodott, ott látta, hogy kibontott fehér zászlóval, nyitott dzsipen elindult a főváros felé egy szovjet tiszt... Amikor két hét múlva hazatérhetett, a szomszédok elmondták: a Madarász utca és Üllői út sarkán levő Klement vendéglőből az ajtóredőnybe vágott nyíláson át a németek tüzet nyitottak egy fegyvertelen szovjet parlament kocsijára. Előbb a kocsit lőték szét. Az autó kormányozhatatlanná vált. A tiszt kiugrott a kocsiból, átfutott a villamossíneken és a Braun féle lisztkereskedésig jutott el, ott érték a halálos lövések. Bajtársait a kocsiban érte az orvtámadók gyilkos tüze... A teljesen tönkrement katonai autót, hogy szabadabbá tegyék az út forgalmát, később Tomori udvarára vitték be. Onnan szállította el a roncsgyűjtés idején egy Dedeo nevű szerelő... Ez a közlés azért lényeges, mert — a korábbi föltevessel szemben — lakott területet jelöl meg az esemény színhelyeként, s nem azt a pontot, ahol a parlament szobra áll.

A MODERN VILÁG KEZDETE

Egy kiadványt nézegettem, amely képekben mutatja be a XVIII. kerületet. Aki sohasem járt Lőrincen, az a

színes fotók nyomán bizvást képzelheti, hogy ez a kerület a toronyházaké, a szupermodern boltoké, a csalábon forgó középületeké. Holott Lőrincet, mint említettem, még mindig a kertes házak sokasága jellemzi. Korszerű önkiszolgáló boltokkal csak a település központjában találkozunk; tavaly még húsz olyan üzletet tartottak számon a kerületben, melynek vízvezetéke sem volt. S a középületek zöme is akkor épült még, amikor nem is város volt Lőrinc, hanem harmincezer lakosú nagyközség.

A kerület két kulcspontján viszont már szuperszónikus századunk szabta meg az építkezések jellegét. Először a Lakatos utcai lakótelepen. A Piros iskolának nevezett oktatási intézménytől néhány lépésre (valaha oda járt elemibe Komlós Juci) a főváros egyik legszebb lakótelepe épült föl, csaknem háromszáz távfűtéses lakással. Hogy ez utóbbi mit jelent Lőrincen, azt az tudja megítélni, aki emlékszik a kerület régi gazdagjainak irigylet villáira. Még azokban sem volt korszerű fűtés, hideg-meleg folyóvíz. A régi Lőrinc lakásainak több mint a felébe még a villanyt sem kapcsolták be, és a legtöbb házba kerekcs kúton húsz-harminc méter mélységből jutott csak ivóvíz. Ez a telep jelenti a földszintes Lőrincen a modern időköt. Új világ ez itt abban az értelemben is, hogy lakói tekintélyes részben más kerületekből kerültek ide. Van, aki Kőbányán élte le java életét, van, aki Óbudán, van aki Balatonfüreden. Fél délutánt töltöttem el kérdezősködéssel boltban, eszpresszóban, fodrásznál, magánlakásokban. De nem akadtam senkire, aki tudta volna, hol állt a közelben Eötvös Loránd villája, ahol még Edison is vendégeskedett; hol volt Fedák Sári palotaszerrű nyárlaka; hol volt a Gloiret nevű torony, melynek közelében, a múlt század elején, megrendezték a Szent Szövetség három uralkodójának vadászátát.

... A modern városépítés másik bázisa Lőrincen a KISZ-lakótelep. Ez több mint kétezer új otthon. Ha a lakástulajdonosok átlagos életkoráról statisztika készülne, itt találnának a legfiatalabb magyar ingatlantulajdonosokra... A múlt és a régmúlt közé

